

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1903, kl. 4 e. m.

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion angående utredning af orsakerna till rådande prästbrist.

Till utskottets behandling har hänvisats en af herr *P. P. Waldenström* väckt motion, n:o 143, som går ut på en hemställan, att Riksdagen må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, hvilka orsakerna kunna vara till den rådande prästbristen, äfvensom hvilka åtgärder som kunna böra vidtagas för att aflägsna dessa orsaker, samt att Kungl Maj:t därefter måtte för Riksdagen framlägga de förslag, som af samma utredning föranledas.

Motionären börjar med att erinra om, att det länge har klagats öfver prästbrist inom svenska kyrkan, och tillägger för egen del, att denna brist synes vara i tilltagande. Om än det senare antagandet kan, enligt hvad utskottet från universiteten inhämtat, vara något tvifvel underkastadt, så är det dock ett faktum, som stöder sig på uppgifter från behörigt håll, att vår kyrka för närvarande har behof af omkring 400 präster utöfver det förefintliga antalet, och att ingen utsikt finnes att i den närmaste framtiden få denna brist ersatt på samma gång som de efter hand inträdande luckorna fylla. Anledning gifves alltså onekligen till att tala om en verkligen befintlig brist på präster i den svenska kyrkan. Så till vida ger utskottet motionären rätt.

»Skall bristen kunna afhjälpas», fortsätter motionären, »så måste man först söka efter dess orsaker». Ej heller häremot kan ju något vara att invända, om än det af honom föreslagna sättet för denna undersökning förefaller utskottet föga ändamålsenligt.

Bih. till Riksd. Prot. 1903. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 16 Häft. (N:o 16.)

Motionären omnämner först *de ekonomiska förhållandena* såsom en »mindre trolig» orsak. Så tänkte emellertid icke Riksdagen, då den hos Kungl. Maj:t begärde utredning rörande dessa förhållanden genom en prästlöneregleringskommitté, hvars undersökningar, långt ifrån att lämna ett stöd för motionärens nämnda påstående, fastner ådagalagt, att de ekonomiska förhållandena äro sådana, att de rimligtvis måste antagas öfva ett väsentligt inflytande i fråga om det minskade inträdet på den prästerliga banan. Nyligen har ock det extra ordinarie prästerskapet i en inläga till Kungl. Maj:t skildrat sin nödställda belägenhet i ekonomiskt hänseende på ett sätt, som talar ett alltför tydligt språk för att kunna missförstås. Mestadels utgångna från de obemedlade samhällsklasserna, komma dessa män, ofta redan hunna medelåldern, ut i tjänsten, belastade med en tyngande skuldbörda och utan möjlighet att med sin ringa lön amortera eller ens förränta densamma, trots de allra största inskränkningar och försakelser äfven i sådant, som är af vikt för ett rätt skötande af deras ansvarsfulla tjänst, till exempel i förskaffandet af litteratur. Sedan de i de flesta fall fått vid universitetet väsentligen låna sig fram, stå de oftast utan möjlighet att kunna under de första åren i ringaste mån förbättra sin ekonomi. Och i de flesta fall blir prästens ställning icke nämnvärdt förbättrad, när han en gång hunnit fram till en komministratur eller motsvarig befattning. Af Sveriges 836 sådana befattningar funnos enligt tillgängliga statistiska uppgifter ännu för kort tid sedan 578, där lönen understiger 1,750 kronor, och bland dessa 367, där den understiger 1,500 kronor, för att icke tala om den betungande byggnadsskyldigheten och svårigheten för mången innehafvare att själf sköta eller få på drägliga villkor utarrenderadt platsen tillhörande jordbruk. Och när så omsider den efterlängttade kyrkoherdehamnen hunnits, månne icke äfven då många fall gifvas, i hvilka lönen ingalunda erbjuder tillräckliga medel att betala de ökade skulderna och möjliggöra fyllandet af de växande krafven för hem och barn?

Med ekonomien sammanhänger äfven den större eller mindre *utsikten till befordran*. Förr voro härvid lärdom och tjänstemeriter hufvudsakligen bestämmande. Numera skall vid tillsättning af prästerliga tjänster främst afses sökandens lämplighet för den tjänst, som skall tillsättas, enär enligt § 3 i lagen angående tillsättande af prästerliga tjänster den 26 oktober 1883 »domkapitlet ej må till prästerlig tjänst utnämna eller på förslag därtill uppföra annan än den, som pröfvas äga den förmåga och de egenskaper, hvilka för tjänstens nöjaktiga bestridande erfordras». Och då tillförene den å förslaget uppförde vanligen hade blott två att täfla med, kan han, sedan församlingen erhållit rätt att kalla fjärde profpredikant, i en sådan få en mycket farlig medtäflare. Därigenom tör

det ofta — i synnerhet om stiftsbegränsningen upphäfves — komma att ställa sig mycket osäkert för en lät vara aldrig så plikttrogen men såsom andlig talare mindre framstående präst att någonsin blifva befordrad till ordinarie befattning.

Tillika med nu påvisade ekonomiska orsaker lär nog det sätt, hvarpå *kristendomsundervisningen i våra allmänna läroverk och de teologiska studierna vid universiteten* äro anordnade, utöfva ett icke ringa inflytande på prästbristen. Då emellertid dessa frågor liksom äfven frågorna om prästernas lefnadsvillkor och befordran redan stå på dagordningen och äro föremål för utredning, så torde det icke vara lämpligt, att Riksdagen ytterligare hos Kungl. Maj:t begär sådan rörande dessa förhållanden såsom medverkande orsaker till den rådande prästbristen.

Motionären upptager vidare frågan, om »det skulle vara större brist nu än förr på unga män med begåfning och andligt intresse». Och härpå svarar han: »Tvärtom torde sådana finnas nu i större antal än någonsin förr».

Huruvida *begåfningen* hos de unga männen, i förening med andligt intresse, är i vår tid större eller mindre än hos forna tiders unga män, är ett helt visst mycket svårlöst spörsmål, hvarpå utskottet icke vill inlåta sig. Blott det må anmärkas, att den närvarande tidsandan väl svårligen kan fränkännas dels en afgjordt realistisk tendens, dels öfvervägande naturvetenskaplig och kritisk riktning på det ideella lifvets områden. Och att i denna tidsanda, sådan den är af utskottet uppfattad och kännetecknad, får antagas ligga en orsak till den förefintliga prästbristen, är uppenbart; men lika uppenbart är också, att hvarje utredning häraf på den af motionären föreslagna vägen skulle visa sig fruktlös.

I nära samband med den uppgift, som i våra dagar träder hvarje andligt intresserad människa till mötes, att söka sanning och verklighet med fränskiljande af allt falskt sken, hade det än för sig århundradens häfd, står det ökade krafvet på en nutidens präst att hafva i egen lifserfarenhet upptagit för att sedan alltfört i lifvet omsätta det läroinnehåll, han har att meddela andra. Den mångfald af andlig lifsåskådning, som den allmänna kulturutvecklingen fört med sig, påkallar därjämte hos prästen en grundlighet och själfständighet i tänkandet, som ingalunda är någon lätt sak. Själfva karaktären af den *brytningstid*, i hvilken vi lefva, torde vara den öfverklagade prästbristens djupast liggande grund; men den saken lär hvarken Kungl. Maj:t eller någon kunglig kommitté kunna reda ut.

Hvad angår den af motionären förmenta grunden till den rådande prästbristen, nämligen åtskilliga förhållanden inom den bestående *kyrkliga organisationen*, så finner utskottet ingen anledning att i detta sammanhang ingå på denna vidtomfattande fråga.

Slutligen anser sig utskottet böra tillbakavisa motionärens utan något bevis framkastade påstående, att »unga män, som äro för predikoämbetet begåfvade och hågade, men som inför här antydda förhållanden stå tveksamma, träget bearbetas, på det de måtte nedtysta samvetets röst och låta sina betänkligheter fara». Tillägget, att »detta lyckas nog också med somliga, men *många* äro de, som icke kunna öfvertygas, att det är rätt för dem att göra hvad de själfva inse och äfven andra erkänna vara orätt», innebär en så kränkande anklagelse mot en del af det svenska prästerskapet, att utskottet icke ens anser tillbörligt att bemöta den.

Med hvad sålunda blifvit mot den föreliggande motionen anmärkt har utskottet ingalunda velat underkänna behovet inom kyrkan af fortgående reformer, genom hvilka helt visst äfven prästbrist motverkas, men enligt utskottets förmenande bör det sätt, motionären föreslagit, icke utöfver hvad som redan skett komma till användning.

Under återopande af hvad ofvan blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 mars 1903.

Å utskottets vägnar:

K. H. GEZ. VON SCHÉELE.